

Alguns aspectes de la indústria tèxtil canetenca

7a part (del 1913 al 1923)

Joan Ballart Clos

En el capítol anterior vàrem veure l'evolució de la indústria canetenca entre els anys 1902 i el 1912, els quals havien resultat decisius per a la consolidació industrial del gènere de punt. Els teixits a la plana a Canet anaven quedant en un discret segon terme i en quant a la resta d'activitats industrials eren pràcticament inexistents, amb l'excepció de Garcia, Llauger i Cia., que a la seva prou coneguda manufactura de lones per a usos industrials i per a espadenyes, des del 1908 hi havia afegit la central elèctrica que donava llum i força a tota la població. Avui tractarem la dècada del 1913 al 1923, en la qual podem veure com es confirma la tendència abassegadora de la indústria del punt a la nostra comarca del Maresme i a Canet en particular. Tot això com a

fruit de l'experiència i coneixements acumulats per part dels empresaris i dels treballadors i acompanyat per un seguit de factors favorables, com la tendència del mercat, que demanava cada cop peces de vestir més ben acabades, tractant d'evitar la confecció domèstica i que resultessin més còmodes de portar, es a dir, tot el que la indústria del punt podia oferir i que per les seves característiques estructurals, no podia fer el sector dels teixits a la plana.

Un altre factor que va contribuir favorablement a l'expansió de la indústria del punt, va ser la facilitat per muntar petites indústries, ja que un bon coneixedor de l'ofici, amb una inversió relativament petita i disposant d'un local i unes maquinetes no gens complicades, podia començar a produir. La conseqüència va ser

la proliferació de modestes indústries, la majoria de les quals duraven pocs anys, fins que la mateixa selecció natural del mercat s'encarregava d'eliminar els menys qualificats.

Podem veure en els Quadres núm. 7 i 8 els fabricants tèxtils que hi havia registrats a Canet l'any 1913, amb la maquinària que disposaven i el que pagaven de contribució industrial en funció d'aquesta maquinària. Els hem separat en dos sectors, el dels teixits a la plana i els del punt, classificant-los de major a menor d'acord amb la contribució de cadascun i així tractar de deixar reflectida la seva importància. Hem separat el que Garcia, Llauger i Cia pagava per la central elèctrica, indicant només la part que li corresponia a l'activitat tèxtil de lones i filatura. (vegeu quadre núm. 7).

Ajuntament de Canet. Matricula Industrial				
Quadre núm. 7 Teixits a la plana. Any 1913				
Fabricant	Adreça	Telers	Altres activitats	Contribució
Massaguer i Gauna	Carretera	110	---	3390 pts
Garcia, Llauger i Cia	Carretera	31	Filatura	1600 "
Rosendo Peitx i Cia	R. Pinar, 14	39	---	1208 "
Josep Maynou Misser	C. Vall	14	---	442 "
J. Mayolas	Romani (el Corral)	19	---	373 "
Roura i Toll	C. St. Benet	8	---	258 "
A. Julià i A. Granell	Carretera	2	---	68 "
Marcel·lí Cots	R. St. Domènec	2	---	68 "
Miquel Mas	R. St. Domènec	2	---	68 "
9 fabricants	Totals	227	---	7475 pts

Quadre núm. 8 Teixits de punt. Any 1913							
Fabricant	Adreça	Rectes, cottons	Circu-lars	Trico-toses	Total telers	Màq.* auxiliar	Contri-bució
Joan Carbonell Stat en C	R. Lledoners	34	185	--	219	sí	4845 pts
Bernadell i Romagosa	Carretera, 5	5	124	--	129	sí	3068 "
Jover, Serra i Cia	R. Pinar, 12	28	--	8	36	sí	1798 "
Floris i Busquets	R. St. Domènec	27	12	--	39	sí	1255 "
Torros i Sagristà	R. Gavarra, 8	11	6	--	17	no	644 "
Martí i Cadellans	C, St. Jaume, 35	7	3	---	10	sí	473 "
Filles de Pau Fàbregas	R. Lledoners	5 quadr	5	--	10	no	218 "
Martí Rodon Goday	R. Buscarons	2	5	--	7	no	132 "
Joan Campins Martí	C. Saüc	--	7	--	7	no	119 "
Francesc Galàn	R. St. Domènec	--	4	--	4	no	68 "
Josep Torrus Gil i germ.	R. Lledoners	2	--	--	2	no	45 "
Josep Martí Soler	R. Buscarons	--	1	--	1	no	17 "
12 fabricants	Totals	116+5q	352	8	481	--	12682 "
Nota: * Tant l'aprest com els tallers de manyeria que tenien les principals empreses, formen part del que hem considerat maquinària auxiliar. Hem cregut oportú no entrar a detallar aquesta maquinària, encara que el seu import sí que l'hem inclòs dins la contribució.							

Si comparem les dades del quadre núm. 7 amb les de l'any anterior (quadre núm. 5 del *Sot de l'Aubó* núm. 24), pot semblar que hi ha una millora en el sector. La impressió, però, és enganyosa, ja que l'embranchada que va agafar el principal fabricant, Massaguer i Gauna, passant de 75 telers el 1912 als 110 telers el 1913, era foc d'encenalls. Tal com ens diu el Dr. Serra en el seu *Dietari*, la fàbrica del Sr. Massaguer tancava portes l'abril de 1918 i tots els treballadors anaven al carrer. D'altra banda, el retorn de J. Mayolas que ja havíem trobat abans com a fabricant a finals del segle XIX i començament del XX i que el 1913 s'instal·lava a la nau del Corral, no creiem que aportés massa novetat, ja que dels 19 telers que va dur, 15 eren encara dels manuals antics. Després l'empresa va intentar una certa modernització i va canviar de mans un parell de cops, fins que va plegar definitivament el 1923, quan anava a nom de Fills d'Oller i Planells.

En fi, que la situació dels teixits a la plana anava caient per un pendent cada cop més

pronunciat. Per contra, el sector dels teixits de punt s'anava consolidant i permetia absorbir el personal que es quedava sense feina en altres sectors. Anem ara a veure la situació del gènere de punt aquell any de 1913 (*quadre número 8*).

Un cop vistes les llistes de les indústries que hi havia a començament del període, tractarem ara de donar un cop d'ull a alguns dels fets més remarcables, industrialment parlant, que van passar aquells anys:

Any 1913. Nova xarxa elèctrica: Aquest any arribava a Canet el corrent elèctric procedent d'Energia Elèctrica de Catalunya. L'avantatge que presentava era que es tractava de corrent altern trifàsic, molt més pràctic per a les indústries que no pas el corrent continu que subministrava la central local de Garcia i Llauger.

Any 1913. Nova indústria: A la Matricula Industrial d'aquell any hi comencem a trobar la fàbrica de caps de cartró de l'Antoni Bachs. Va estar

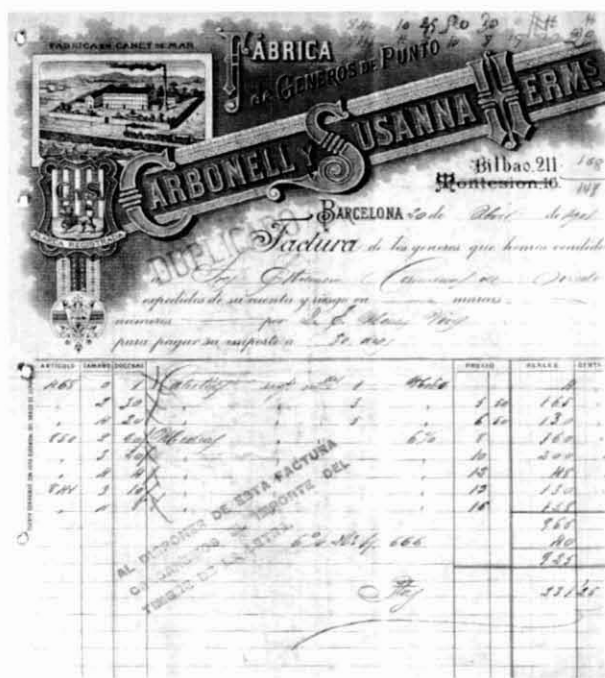

Nau de la fàbrica Floris i Busquets

instal·lada a diferents locals, fins que el 1925 s'establí al seu emplaçament definitiu del llavors c. Verdaguer i Callís (actual c. Enric Jover). El barceloní Antoni Bachs va demostrar una encertada visió del negoci en venir a establir-se a Canet, on a partir d'aquells anys la seva producció de capses tindria la clientela assegurada.

Any 1914-1918. La Guerra Europea: En principi, l'esclat de la guerra va representar una gran oportunitat pels fabricants canetencs, ja que van començar a rebre importants comandes dels països bel·ligerants, sobretot de França, els quals havien deixat inactives una part de les seves fàbriques per concentrar tots els esforços en la indústria siderúrgica i d'armaments. Bé podem dir que a la duríssima guerra de trinxeres que hi va haver durant quatre anys als camps gelats del nord de França, l'Exèrcit francès es va mantenir abrigat gràcies als milers o potser milions de samarretes que es van enviar des de Canet. Una altra ocasió va ser el buit que van deixar en els mercats internacionals

els fabricants tèxtils dels països en guerra, oportunitat que va ser aprofitada per la indústria tèxtil catalana per fer bons negocis a diferents llocs del món, sobretot Sud-Amèrica. Malgrat tot, no es van aprofitar aquests bons temps per introduir millores a les respectives empreses i consolidar aquests nous mercats, de manera que un cop acabada la guerra, els mercats es tornaven a perdre i els fabricants francesos, alemanys i italians se'ls tornaven a fer seus. D'altra banda i com a conseqüència de la guerra passada, es va desencadenar una forta crisi a nivell mundial amb escassetat de matèries primeres i una inflació galopant que va dur a greus problemes socials, situació que es va mantenir per uns anys.

Factura de Joan Carbonell i els germans Susanna de poc abans que partissin peres.

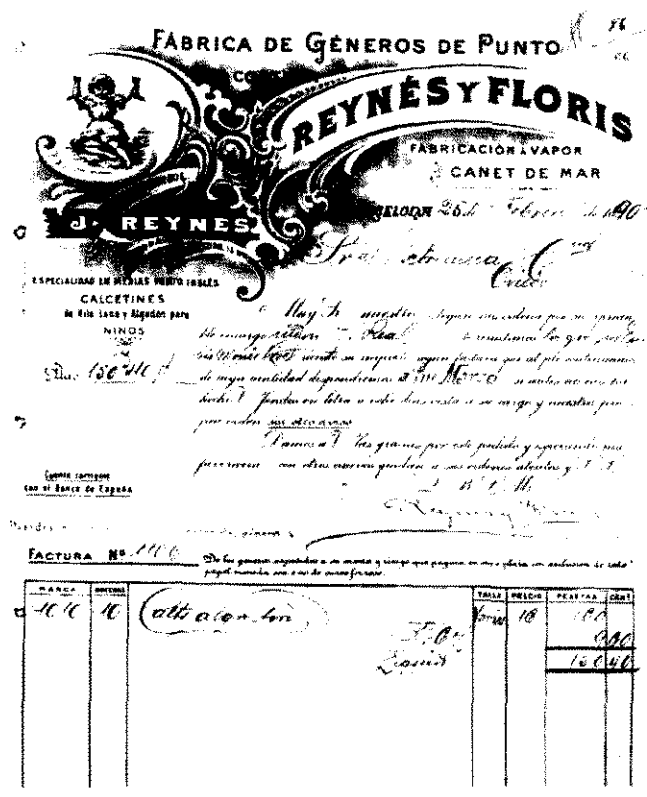
Lock-out de 1919-1920: La crisi amb forts enfrontaments socials, que s'arrossegava des de l'acabament de la Guerra Europea, va portar al lock-out o vaga patronal de bona part de les empreses catalanes el desembre de 1919, entre elles les de Canet. Va ser un hivern molt dur, amb fam a moltes cases i olles de ranxo que van organitzar els sindicats pels més necessitats. El conflicte es va eternitzar per l'entencament de les dues parts i fins a final de febrer de 1920 no es va tornar a treballar. Si es va tornar al treball no va ser per haver assolit cap acord, sinó per esgotament de les dues parts, quedant els mateixos problemes sense resoldre i amb rancúnies més enverinades.

Any 1922, L'Escola: Aquell mes de novembre Josep Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat de Catalunya, inaugurava oficialment l'Escola de Teixits de Punt. No va tenir sort l'Escola en aquesta primera etapa, ja que al cap de deu mesos, es donava el cop d'estat

Fons Carbonell

Secció de l'aprest de la fàbrica Jover, Serra i companyia

Factura emesa per Reynés i Floris

de Primo de Rivera, anul·lant la Mancomunitat i tot el que feia olor de catalanisme, motiu pel que l'Escola va haver de plegar i esperar temps millors, cosa que tardaria nou anys a arribar.

Any 1923. La Dictadura: Com diem, el setembre de 1923 el general Primo de Rivera donava el cop d'estat que va instaurar la Dictadura i que va durar fins el 1930. En principi, la Dictadura va ser ben rebuda pels industrials catalans, que creien que es posaria una mica d'ordre al desgavell general.

de Teixits, en la qual s'hi havien posat moltes esperances de millora.

Empreses i empresaris:

- El 1915, la fàbrica Floris i Busquets abandona les antigues dependències de la riera St. Domènec i es trasllada al nou edifici que s'ha fet construir en els terrenys de l'horta de can Muní. La nova nau, d'un bell estil noucentista, resulta espectacular i en ella hi destaquen les solucions estructurals de

Ràpidament, però, van haver de canviar d'opinió quan començaren a veure la dura realitat anticaltalana de la Dictadura, com la dissolució de la Mancomunitat i de tota la seva obra pedagògica a exemplar. En el cas de Canet s'hi afegia el tancament de l'Escola

sustentació de la coberta sense cap pilar interior.

- Amb motiu de plegar el soci Bernadell el 1915, la firma Bernadell i Romagosa canvia de nom a Jaume Romagosa Stat. en Cta. El gran impuls que agafa la nova raó social la converteix en la núm. 1 de Canet a partir de 1923, posició que mantindrà durant molts anys.

- Crida l'atenció el canvi que realitza Joan Carbonell Paloma el 1921, quan fa una forta reducció del seu parc de maquinària i es treu 133 circulars de petit diàmetre, és a dir, les destinades a mitjons. Eren les màquines que havien representat la introducció de la industrialització del gènere de punt a Canet.

- La firma Jover, Serra i Cia a partir de 1922 passa a nom del soci Francesc Xavier Serra. Sens dubte, el canvi de nom ha de respondre a alguna raó però la desconexem. Encara que durant aquells anys no hi va figurar el seu nom, la família Jover no havia pas abandonat l'empresa. Tant es així, que quan es va retirar en F. X. Serra el 1928 per raons d'edat, l'empresa es va posar a nom de l'Isidre Jover.

Ara anem a situar-nos a l'any 1923, per veure com van evolucionar els dos sectors industrials tèxtils i com quedaven al final del període:

Ajuntament de Canet. Matricula Industrial				
Quadre núm. 9 Teixits a la plana. Any 1923				
Fabricant	Adreça	Telers	Altres activitats	Contribució
Rosendo Peitx i Cia	R. Pinar, 14	72	---	4279 pts
Garcia, Llauger i Cia	Carretera	43	Filatura	3803 "
Fills d'Oller i Planells (abans Mayolas)	Romani (el Corral)	50	Blanqueig	3245 "
Josep Maynou Misser	C. Vall	34	---	2012 "
4 fabricants	Totals	199	---	13339 pts
Els 9 fabricants que hi havia el 1913 havien quedat reduïts a 4 el 1923. Havien plegat tots els petits i també el que havia estat el principal de l'època, en Massaguer. A més, Oller i Planells situat en tercer lloc d'aquesta llista, estava a punt de plegar aquell mateix any de 1923, tal com ja hem comentat abans.				

Quadre núm. 10

Teixits de punt. Any 1923

Fabricant	Adreça	Rectes, cottons	Circulars	Tricotoses	Total telers	Màq.* auxil.	Contribució
J. Romagosa Stat. en C.	Carretera, 5	20	134	--	154	sí	10736 pts
Joan Carbonell Stat en C	R. Lledoners	23	36	--	59	sí	4823 "
Francesc X. Serra	R. Pinar, 12	20	--	8	28	sí	3369 "
Floris i Busquets	R. Gavarra	13	12	4	29	sí	2586 "
Ramon Cadellans S en C	C, St. Jaume, 35	7	10	--	17	sí	1768 "
Torros i Sagristà	R. Gavarra, 8	16	--	--	16	no	1388 "
Vda. Joan Campins Martí	C. Església, 1	--	19	--	19	sí	902 "
Martí i Vidal	C. d'en Mora	3	1	1	5	sí	863 "
Josep Tenas Stat en Cta.	C. Església, 1	1	18	1	20	no	729 "
Joan Dulzat i Cia	Carretera	7	5	--	12	no	627 "
Quirze Ferrer Stat en Cta.	R. Gavarra	6	2	--	8	no	533 "
Salvador Dotras Mañà	C. de l'Alba	--	9	--	9	no	499 "
Josep Fors Vidal	C. St. Joan	6	6	--	12	sí	485 "
Martí Rodon Goday	R. Buscarons	--	14	--	14	sí	480 "
Filles de Pau Fàbregas	R. Lledoners	5 quadr	5	--	10	no	360 "
Francesc Puig	C. St. Jaume	1	2	--	3	no	306 "
Antoni Torrent Saurí	R. Gavarra	--	2	--	2	no	250 "
Beneta Feliu Fabregà	C. Vall, 74	--	7	--	7	no	229 "
Josep Ribas Soler	C. Abell Alt, 16	--	7	--	7	no	229 "
Josep Torrus Gil	R. Lledoners, 10	3	1	--	4	no	169 "
Francesc Vilà Sitjes	Carretera	--	3	--	3	no	98 "
Josep Paratje Pla	C. Abell Alt	--	2	--	2	no	65 "
Joaquim Ramon Goday	Carretera	--	2	--	2	no	65 "
23 fabricants	Totals	126+5q	297	14	442	--	31559 pts

Una curiositat que llavors ja era una reliquia, era que les filles de Pau Fàbregas continuaven treballant amb els 5 telers quadrats que havien heretat del seu pare a començament del segle XX i que eren l'últim vestigi local en actiu de la primera màquina de punt, tal com l'havia inventat el reverend William Lee. Aquests 5 telers els hem inclòs a la columna dels rectes, que són els que més fidedignament reproduïen el mateix cicle de treball.

El sector del punt, format per empreses més àgils i petites i afectat per problemes diferents, passava per moments més favorables. Anem a veure la seva situació (quadre número 10)

L'augment del sector del punt en aquests deu anys és espectacular, tal com ens ho confirma el nombre de fabricants declarats, que passa de 12 a 23. El mateix trobem en la contribució, que passa de les 12682 pts a les 31559 pts, és a dir, un increment del 149 %. Per contra, la reducció del nombre de telers, que baixa d'un total de 481 l'any 1913 a 442 el 1923, no és significatiu. El motiu és que l'any 1921 Joan Carbonell Paloma s'havia tret de sobre 133 circulars de petit diàmetre, com ja hem comentat abans i que llavors ja es tractava de

maquinària obsoleta.

Doncs bé, per avui ja en tenim prou de números i de fàbriques. Ja continuarem un altre dia, si Déu vol.

JOAN BALLART CLOS

Bibliografia:

Arxiu Municipal de Canet
Matrícula Industrial dels anys 1913 a 1923
Dietari del Dr. Marià Serra (1913-1923)

Fe d'errades:

Hem de demanar disculpes pels diversos errors introduïts en la compaginació informàtica de la 6ª Part d'"Alguns aspectes de la indústria" (Sot de l'Aubó núm. 24) i que ha deformat alguns textos, que no corresponen al que es volia dir.

1ª errada. L'última línia de text de la pàg. 24, quan acaba dient ".... maquinària antiquada que es fa", ha de dir: ".... maquinària antiquada que es fa servir". Ha de seguir un punt per tal de separar aquest paràgraf del que ve a continuació, que ja pertany a la pàgina 25.

2ª errada. Les primeres línies de text de la pàgina 25 que diuen: "eren majoritàriament manuals, el 1912 han desaparegut, substituïts pels telers de la maquinària ha fet un tomb modernitzador espectacular. Els telers". Com es pot veure, aquest text no té ni cap ni peus.

El que ha de dir és: "Veurem com al cap de deu anys, el 1912, la llista de la maquinària ha fet un tomb modernitzador espectacular. Els telers"

3ª errada. Pàg. 27. Quadre núm. 6. Columna de telers rectes i cottons. La suma de màquines no és 11, sinó 116.

4ª errada. Mateixa pàgina i quadre que la 3ª errada. Columna de contribució. La quantitat pagada per Bernadell i Romagosa no és 053 pts com diu, sinó 3053 pts.